

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ
ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

**Кафедра теорії та історії держави та права, конституційного права
та прав людини**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Назва освітньо-професійної програми	Правоохоронна діяльність (поліцейські)
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	26 Цивільна безпека
Спеціальність	262 Правоохоронна діяльність
Вид навчальної дисципліни	обов'язкова
Мова викладання	українська
Рік навчання	перший

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

протокол від 19.08.2024 № 15

СХВАЛЕНО

Вченою радою Навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Національної поліції України

протокол від 14.08.2024 № 13

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми «Правоохоронна діяльність (поліцейські)»

Віталій ПОКАЙЧУК

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України

протокол від 02.07.2024 № 23

Історія держави і права зарубіжних країн. Робоча програма навчальної дисципліни. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2024 рік. 35 с.

РОЗРОБНИКИ:

1. Завідувач кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини, доктор юридичних наук, професор Боняк Валентина Олексіївна.
2. Професор кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини, доктор філософських наук, доцент Марченко Олена Вікторівна.
3. Викладач кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Войтюк Марина Петрівна.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

1. Завідувач кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, кандидат юридичних наук, доцент Головань Тетяна Георгіївна.
2. Завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат юридичних наук, доктор політичних наук, професор Алексеєнко Ігор Григорович.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни
(додаток 1 до Робочої програми навчальної дисципліни)**

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Кількість кредитів ЄКТС	3	3
Загальна кількість годин	90	90
Рік підготовки	1	1
Семестр	2	2
Лекції	4	8
Семінарські	40	4
Практичні	-	-
Самостійна робота	46	78
Індивідуальні завдання (курсова робота)	-	-
Підсумковий семестровий контроль	залік	залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Історія держави та права» полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти розуміння закономірностей розвитку держави та права, вироблення правильних оцінок державно-правових явищ, виховання політичної та правової культури, поваги до прав і свобод громадян, розвиток патріотичних та морально-етичних переконань, формування науково-юридичного світогляду та мислення, необхідних для вивчення та застосування права.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- основні етапи розвитку держави та права;
- загальні закономірності державно-правового розвитку України та країн світу;
- особливості суспільного ладу провідних країн світу кожної історичної епохи;
- особливості державного ладу провідних країн світу кожної історичної епохи;

- особливості державно-правового розвитку України;

- найбільш визначні правові пам'ятки України та країн світу;

уміти:

- аналізувати державно-правові явища, а також джерела права і

практику їх застосування;

- науково прогнозувати майбутній розвиток держави та права;
- правильно оцінювати реформи державного апарату, розуміти їхні причини, наслідки, ефективність;
- самостійно пояснювати найважливіші державно-правові процеси в світі, відстоювати свою позицію публічно;
- аналізувати правові джерела, наукову та науково-популярну літературу та використовувати їх для пізнання закономірностей державно-правового розвитку;
- застосовувати набуті знання в повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

Вивчення дисципліни забезпечує формування компетентностей за освітньою програмою:

Інтегральна компетентність – здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК1 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2 – знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5 – здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6 – усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК10 – здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11 – здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності:

СК1 – усвідомлення функцій держави у сфері правоохоронної діяльності, способів та механізмів реалізації цих функцій.

СК4 – здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.

СК5 – здатність визначати придатні для юридичного аналізу факти, систематизувати одержані результати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

Пререквізити: «Теорія держави і права»

Постреквізити: «Конституційне право», «Міжнародне право», «Право Європейського Союзу», «Юридична деонтологія», «Політологія».

Здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати такі **результати навчання:**

ПРН1 – розуміти історичний, соціальний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності.

ПРН3 – розуміти та професійно застосовувати понятійний апарат права та правоохоронної діяльності.

ПРН11 – знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

ПРН14 – здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Частина I. Історія держави та права зарубіжних країн.

Тема 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу.

Предмет історії держави та права. Місце навчальної дисципліни в системі юридичних дисциплін, співвідношення з іншими правовими та історичними дисциплінами, теоретичне і практичне значення для підготовки спеціалістів - юристів вищої кваліфікації. Загальнонаукові та спеціальні методи пізнання та вивчення навчальної дисципліни. Джерела історії держави та права. Періодизація історії держави та права.

Особливості розвитку країн Стародавнього Сходу. Соціальна структура старосхідних суспільств. Місце і роль релігії у державно-правовому розвитку країн Стародавнього Сходу. Східна деспотія. Основні відомства управління. Джерела та основні риси права Стародавнього Сходу.

Утворення та розвиток Стародавнього Єгипту: суспільний лад, державний лад, центральне та місцеве управління, суд, поліцейські органи, армія.

Особливості виникнення та розвиток держави у Стародавньому Вавилоні. Правове становище населення. Державний лад. Виникнення держави в Стародавній Індії. Соціальна структура і правовий статус населення. Варни, касты. Державний лад. Право держав Стародавнього Сходу. Закони царя Хаммурапі. Регулювання майнових та шлюбно-сімейних відносин. Спадкове право. Зобов'язальне право. Злочини та покарання. Судовий процес.

Закони Ману. Право власності та зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне та спадкове право. Злочини та покарання. Судовий процес.

Тема 2. Античні держави та право

Рабовласницькі держави Стародавньої Греції. Виникнення Афінської держави. Реформи Тезея, Солона і Клісфена. Рабовласницька демократія в Афінах. Армія. Поліція. Основні риси афінського права. Особливості державно-правового розвитку Спарти. Суспільний лад. Організація влади. Судові органи. Право. Закони Лікурга.

Виникнення рабовласницької держави в Стародавньому Римі. Періодизація розвитку римської рабовласницької держави. Царський період. Суспільний лад і управління. Реформи Сервія Тулія. Формування аристократичної республіки. Правовий статус особи в Римі. Державний лад. Армія. Поліція. Суд. Криза республіки. Римська імперія. Військові диктатури. Принципат. Домінат. Зміни в державному устрої. Армія. Поліція. Суспільний лад. Прийняття християнства. Занепад Римської імперії.

Основні етапи розвитку римського права. Джерела та характерні риси права Риму найдавнішого періоду. Закони XII таблиць. Джерела та основні риси права класичного та посткласичного періодів. Публічне та приватне право. Приватна власність. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Злочини та покарання. Судоустрій та судочинство. Римські юристи. Кодифікація Юстиніана.

Тема 3. Ранньофеодальна держава і право

Основні етапи історії розвитку феодальної держави та права. Становлення феодального права. Класи та стани при феодалізмі. Католицька церква та її вплив на державно-правовий розвиток країн Європи. Виникнення васальних відносин. Характерні риси феодального права. “Право-привілей”, “кулачне” право. Магдебурзьке право.

Виникнення держави франків: держава Меровінгів; імперія Каролінгів. Розпад Франкської імперії. Верденський трактат. Реформи Карла Мартелла. Формування феодальних відносин. Розвиток феодальної власності на землю. Феодальний імунітет. Васалітет. Державний лад. Двірцево-вотчинна система управління. Суспільний лад. Марка – община франків.

Варварські правди. Джерела та основні риси права Франкської держави. “Салічна правда”: суд, злочини і покарання, майнові відносини.

Монголо-татарська держава і право (XIII-XV ст.). Виникнення держави Чингізхана. Родовий та військово-феодальний принципи управління. Суспільний лад. Право. Розпад імперії (1227 р.).

Золота Орда: суспільний лад, державний лад. Особливості верховної влади хана. Курултай – колегіальний орган влади в Золотій Орді. Місцеві органи управління Золотої Орди. Система центральних органів влади. Право. Велика Яса Чингізхана (1206 р.): майнові відносини, шлюбно-сімейне право, злочини і покарання.

Формування турецької державності. Утворення Османської імперії (XV ст.). Система влади і управління. Влада султана. Центральна адміністрація

імперії. Великий візир. “Високі ворота”. Право і суд в Османській імперії. Мусульманське право. Збірники світових законів. Канун-наме (кодекси султанів). Цивільне право. Право власності. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання. Норми канун-наме та закони шаріату.

Тема 4. Станово-представницька монархія

Утворення станово-представницької монархії у Франції. Генеральні та провінційні штати. Великий березневий ордонанс 1357 р. Посилення королівської влади. Центральне та місцеве управління. Судова система. Розвиток феодального права.

Станово-представницька монархія в Англії. Велика хартія вільностей 1215 р. Виникнення та діяльність парламенту. Центральні органи влади та місцеве самоуправління. Судові органи. Право. “Загальне право”. Статутне право. Право справедливості.

Особливості станово-представницької монархії в Німеччині. “Золота булла” 1356 р. Рейхстаг та ландтаги. “Кароліна” – кодекс феодального кримінального та кримінально-процесуального права феодально-роздробленої Німеччини.

Особливості станово-представницької монархії в Іспанії. Реконкіста. Формування Кастильського і Арагонського королівств. Особливості суспільного ладу. Кортеси. Центральні органи влади та місцеве самоуправління.

Тема 5. Абсолютна монархія

Причини формування феодальної абсолютної монархії.

Французький класичний абсолютизм. Ліквідація станово-представницьких органів та посилення королівської влади. Створення бюрократичного апарату управління. Армія і поліція. Судова система. Розвиток права. Злочини та покарання. Судочинство.

Особливості англійського абсолютизму. Королівська влада і парламент. Центральні органи влади та управління. Держава і церква. Місцеве управління. Поліція. Судова система. Кримінальне право. “Криваве законодавство.” Судовий процес.

Абсолютна монархія в Німеччині, її особливості. Князівський абсолютизм. Роль бюрократичного апарату, суду, армії, поліції. Джерела та характерні риси права.

Утворення Московської централізованої держави. Реформи Івана IV. Боярська Дума. Земські Собори. Розвиток приказної системи. Розвиток феодального права. Судебники 1497 та 1550 рр. Стоглав 1551 р. “Соборне Уложення” 1649 р.

Абсолютна монархія в Росії. Особливості суспільного ладу. Державний лад Російської Імперії. Державні реформи Петра I. Створення регулярної армії, поліції. Тюремна система. Прокуратура. Жалувані грамоти дворянству та містам Катерини II. Правове становище губерній Російської імперії.

Розвиток права. Право та процес за “Артикулами військовими з коротким

тлумаченням” 1716 р.

Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)

Буржуазна революція XVII ст. і утворення буржуазної держави та права. Зміна форми правління. Акти “Довгого парламенту”. Встановлення республіки. Протекторат Кромвеля. “Знаряддя управління”.

Реставрація монархії. Зародження політичних партій. Становлення англійського конституціоналізму. “Хабеас корпус акт”. “Біль про права”. “Акт про престолоспадкування”. Формування англійської конституційної монархії. Закріплення принципів англійського конституційного права.

Розвиток англійського парламентаризму у XVII-XIX ст. Утвердження двопартійної системи. Британська колоніальна імперія.

Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)

Причини та особливості революції в Північній Америці. Війна за незалежність та утворення США. “Декларація незалежності” 1776 р. Прийняття конституцій в штатах. “Статті конфедерації” 1781 р.

Конституція США 1787 р. та утворення федерації. Основні принципи Конституції США. Принцип розподілу влади. Принцип “стримування та противаги” трьох гілок влади. Перший цикл конституційних поправок (“Біль про права” 1791 р.). Дуалізм права США. Створення федерального державного апарату. Двопартійна система. Територіальне розширення США. Громадянська війна 1861-1865 рр. між Північчю і Півднем та її вплив на державно-правовий розвиток США. Другий цикл поправок до Конституції. Основи державної організації. Конгрес. Виконавча влада. Судова система. Армія. Розвиток федеральної поліції. Тюремна система.

Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.)

Буржуазна революція та утворення буржуазної держави і права у Франції. “Декларація прав людини і громадянина” 1789 р. Конституція 1791 р. та оформлення конституційної монархії.

Перша республіка у Франції.

Якобінська диктатура. Конституція 1793 р. Термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Переворот Наполеона Бонапарта і Конституція 1799 р. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта.

Перша Імперія. Централізація і бюрократизація державного апарату.

Поліція. Армія. Жандармерія. Державна організація легітимної монархії.

Друга республіка. Конституція 1848 р. Державний лад Другої республіки. Друга Імперія. Конституція 1852 р. Каральний апарат.

Паризька Комуна, її державний лад. Законодавство Паризької Комуни. Третя республіка. Конституція 1875 р. Еволюція французького парламентаризму. Кодифікація права. Цивільний кодекс Франції 1804 р. Кримінальний кодекс 1810 року. Цивільно-процесуальний та кримінально-процесуальний кодекси Франції.

Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.)

Падіння “Священної Римської імперії германської нації.” Утворення Німецького союзу. Революція 1848 р. Конституція Пруссії 1850 р.

Об'єднання Німеччини на чолі з Пруссією. Утворення Німецької імперії. Конституція 1871 року. Державний лад імперії та її політичний режим. Суд. Поліція. Право.

Кримінальний кодекс 1871 року. Кримінально-процесуальний кодекс 1877 р. Цивільне уложення 1900 р.

Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XIX – поч. XX ст.).

Особливості суспільного ладу Російської імперії XIX – початку XX ст. Селянська реформа 1861 р. та поява нових класів.

Державний лад. Запровадження міського та земського самоуправління. Земська та міська реформи. Реформа поліції. Судова реформа. Система судових органів. Військова реформа.

Кодифікація законодавства у першій половині XIX ст. Повне зібрання Законів Російської Імперії. Звід законів Російської імперії. “Уложення про покарання кримінальні та виправні” 1845 року. Майнове право. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Спадкове право. Судовий процес.

Вплив першої російської революції на зміни в суспільному ладі та державному устрої. Аграрна реформа П. Столипіна.

Маніфест від 17 жовтня 1905 року. Царська влада. Державна Дума та Державна рада, їх взаємодія. Державний переворот 3 червня 1907 року. Режим надзвичайного стану і охорони. Посилення поліції. Держава і право Російської імперії періоду Першої світової війни.

Особливості суспільного ладу Австрійської та Австро-Угорської імперії XIX – початку XX ст. Аграрна реформа 1861 р. та поява нових класів.

Державний лад. Австрійської та Австро-Угорської імперії. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II. Конституція 1867 р. та зміни державного ладу.

Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права

Криза царизму. Лютнева буржуазно-демократична революція 1917 року. Утворення рад та Тимчасового уряду. Двовладдя. Державний лад. Проголошення Росії республікою. Законодавство Тимчасового уряду.

Перемога збройного повстання в Петрограді. Повалення Тимчасового уряду. II Всеросійський з'їзд рад та його нормативно-правові акти. Створення Ради Народних Комісарів. Вибори і розпуск Установочних зборів. Утворення Радянського державного апарату. “Декларація прав трудящого і експлуатованого народу”.

Встановлення Радянської влади на місцях. Розгром опозиційних партій і утворення однопартійної системи. Створення каральних органів. Організація радянської міліції. Утворення ВЧК та її органів на місцях. Виникнення судових та позасудових органів. Організація Червоної Армії.

Державне будівництво. Розробка, прийняття та загальна характеристика Конституції РРФСР 1918 року. “Декларація прав народів Росії”. Утворення Російської федерації. Виникнення основ радянського права. Цивільне право. Державна та кооперативна власність.

Формування основ кримінального права, основних принципів судочинства. Декрет РНК “Про червоний терор” 1918 р. Формування принципів радянського шлюбно-сімейного права. Земельне право. Соціальне законодавство.

Громадянська війна та її вплив на перебудову більшовицького державного апарату. Ревкоми. Комбіді. Політика “воєнного комунізму”. Згорання цивільно-правових відносин і розширення воєнно-адміністративних методів керівництва економікою. ВРНГ і створення централізованої системи управління. Будівництво збройних сил. Розвиток федеративних взаємовідносин радянських республік. Формування федеративного устрою РРФСР.

I Всесоюзний з'їзд Рад та його нормативно-правові акти. Розробка і прийняття першої Конституції СРСР 1924 року. Утворення органів державної влади і управління.

Судова система. Організація прокуратури. Утворення адвокатури. Кодифікаційна робота та формування системи нового радянського законодавства. Кодифікація 20-х років. Утвердження командно-адміністративної системи управління.

Конституція СРСР 1936 року. Перебудова органів державної влади і управління. Розвиток радянського права в 30-ті роки. Надзвичайне законодавство. Обмеження громадянських прав.

Радянсько-німецькі договори 1939 року та їх наслідки. Зміна кордонів СРСР. Друга світова війна і перебудова державного апарату. Зміни в праві в роки війни. Кінець Другої світової війни. Нюрнберзький процес. Утворення ООН.

Реорганізація правоохоронних органів в 50-60-ті роки. Початок реабілітації незаконно репресованих. Ліквідація позасудових каральних органів.

Зміни в судовій системі. Основи судового устрою СРСР 1958 р.

Розбіжності між Конституцією, законами, партійними рішеннями та реальною практикою партійного і державного життя. Проблеми національно-державного будівництва.

Основні тенденції в розвитку права в післявоєнний період. Кодифікація законодавства СРСР і союзних республік. Відомча нормотворчість.

Конституція СРСР 1977 року. Зміна в державному устрої СРСР в роки перебудови. Спроба підготовки та затвердження нового союзного договору. Тенденції в національно-державному будівництві. Серпневий путч 1991р. ДКНС.

Розпад Союзу РСР. Утворення та розвиток СНД. Проблема міждержавних стосунків в СНД.

Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у ХХ – поч. ХХІ ст.

Третя республіка у Франції. Зміни в державному апараті Франції після першої світової війни. Посилення ролі уряду. Падіння Третьої республіки.

Централізація державного апарату в Англії. Послаблення ролі парламенту і зростання впливу уряду. Делеговане законодавство. Виборчі реформи у Великій Британії.

Посилення президентської влади в США. Централізація державного апарату. “Новий курс” президента Ф.Рузвельта. Каральні органи США. Поправки до американської Конституції.

Встановлення та законодавче оформлення фашистської диктатури в Італії. Корпоративна держава в Італії. Листопадова революція 1918 р. в Німеччині. Веймарська республіка та її Конституція. Встановлення фашистської диктатури, її державний механізм та політичний режим. Державно-правовий розвиток Японії. Фашизація державного устрою.

Особливості японського фашизму. Утворення Четвертої республіки у Франції. Конституція 1946 року. Виникнення П'ятої республіки. Загальна характеристика Конституції 1958 р.

Крах фашистської держави в Німеччині. Утворення ФРН та її Конституція 1949 року. Об'єднання ФРН та НДР у 1990 р.

Криза та крах фашизму в Італії. Проголошення республіки. Конституція 1947 р.

Післявоєнний розвиток Японії. Конституція 1947 р. Формування органів державної влади і управління.

Народно-демократичні революції в країнах Європи. Основні державно-правові та соціальні перетворення. Посилення диктатури комуністичних партій. Спроби звільнення ряду держав Європи від тоталітарних режимів. Втручання СРСР. Криза та розпад системи соціалістичних держав. Демократичні революції в країнах Європи 1989-1990 рр. і ліквідація тоталітарних режимів.

Утворення НАТО, основний зміст північноатлантичного договору.

Військова співпраця Україна та НАТО в умовах російсько-української війни.

Створення Європейського Союзу і початок історії існування нової форми політичної організації Європи силами створення спільного ринку вугільної і сталеливарної продукції Франції, Федеративної Республіки Німеччини та інших західноєвропейських країн як засіб зміцнення миру та стабільності на континенті, аби унеможливити саму думку про війну між європейськими націями.

Частина II. Історія держави та права України.

Тема 13. Стародавні держави і право на території сучасної України

Періодизація державно-правового розвитку України. Загальна характеристика пам'яток українського права. Значення джерел права для вивчення історії держави та права України.

Нинішній стан історично-правових досліджень. Історіографія історії

держави та права України.

Закономірності та особливості переходу первісного суспільства на території України від найпростіших форм соціальних утворень до державності та цивілізації. Аратта (Оріяна, Оратанія). Кімерія.

Скіфське царство (VII ст. до н.е. - III ст. н.е.), його суспільний та державний лад. Основні риси політичної організації античних міст-держав (VII ст. до н.е. - V ст. н.е.). Особливості виникнення та структура управління Боспорського царства (V ст. до н.е. - VI ст. н.е.). Право.

Монархія і республіка - панівні форми правління у стародавніх державах на території України, їхня характеристика. Основні риси права.

Тема 14. Держава і право Русі. Особливості розвитку Галицько-Волинської держави та її права

Дискусійні питання утворення Руської держави.

Майнова диференціація та соціальні відносини у ранньослов'янських племен. Антське політичне об'єднання.

Військово-демократичні племінні союзи. Дружина. Народні збори. Рада старійшин. Перші ранньофеодальні об'єднання східних слов'ян.

Політична консолідація східних слов'ян та створення Русі (Кий, Аскольд, Дір). Формування її території та політичне становище в Європі. Реформи Великих Київських князів Володимира і Ярослава. Теорії походження державності у східних слов'ян.

Суспільний лад. Панівна верхівка: Великі Київські та удільні князі, дружинники, бояри, духовенство. Міське населення: аристократія та низи. Вільні общинники, напівзалежна та залежна людність: смерди, закупи, рядовичі, ізгої, задушні люди, челядь та холопи.

Правове становище окремих груп людності.

Державний лад. Форма правління. Центральні органи влади та управління: віче як форма народовладдя, Великий Київський князь, рада при князі, князівські з'їзди. Місцева адміністрація: удільні князі, посадники, волостелі. Десяткова система управління: тисяцькі, соцькі, десяцькі. Двірцево-вотчинна система управління. Сільська територіальна община (верв) - орган місцевого самоврядування. Судові органи: вервний, князівський, вічовий, доменіальний, церковні суди та їхня компетенція.

Право. Джерела права: звичаєве право, договори князя з народом, міжкнязівські та міждержавні договори (Русі з Грецією та Візантією), князівський земляний та церковні устави. "Руська правда", її списки та редакції. Рецептвані джерела права: "Номоканони", "Закон судний людем", "Еклога", "Прохірон".

Цивільне право: право власності, зобов'язальне та спадкове право.

Шлюбно-сімейне право.

Види злочинів і система покарань. Судочинство. Об'єктивні фактори посилення Галицького та Волинського князівств, їх об'єднання в єдину державу спадкоємницю Русі-України. Державний, суспільний лад та джерела права

Галицько-Волинської держави, їх особливості. Роль Романа Мстиславовича та Данила Галицького у державотворчому процесі. Основні риси права. Магдебурзьке право, його запровадження у містах

Галицько-Волинської держави. Відображення правової спадщини Русі та Галицько-Волинської держави як спадкоємниці Руси-України у вітчизняних історико-правових дослідженнях.

Тема 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.

Формування території Великого князівства Литовського: входження білоруських, українських, московських земель. Автономний статус України у рамках Великого князівства Литовського, її політичний та адміністративний устрій. Умови Кревської (1385 р.), Городельської (1413 р.) уній та Острівської угоди 1392 рр.

Суспільний лад. Формування станової організації суспільства: магнати, бояри, шляхта, духовенство, міщани, їхня внутрішня соціальна диференціація. Правове становище окремих категорій селянства.

Державний лад. Еволюція органів державної влади. "Старії думи", Великий князь Литовський, пани – рада, сейм, їхні повноваження, взаємини з центральними органами влади та управління. Місцеві органи управління: старости, воєводи, городничі. "Копа" як орган місцевого самоуправління. Громадська рада та сільські отамани. Судоустрій: суди державні та церковні.

Судова реформа сер. XVI ст.: створення повітових судів: земського, гродського або замкового, підкоморського. Апеляційні установи.

Право. Звичаєве право, "Руська правда", привілеї литовських князів та їх види. Судебник Казимира IV Ягелончика 1468 року. "Устава на волоки" – початок процесу закріпачення селян. Міжнародні договори. Литовський статут в трьох редакціях.

Остаточне закріпачення селян. Право власності. Види землеволодіння. Зобов'язальне право: види договорів, форма та порядок їх укладення. Спадкове право: успадкування за законом та заповітом. Процедура укладення заповіту. Кримінальне право: види злочинів та система покарань. Судовий процес.

Тема 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.

Приєднання західноукраїнських земель до складу Польщі у др. пол. XIV ст., зміна їх політико-правового становища. Адміністративно-територіальний поділ Польщі. Причини об'єднувчих тенденцій між Литвою та Польщею. Люблінська унія 1569 року та утворення Речі Посполитої Польської. Зміна статусу українських земель. Наслідки Берестейської церковної унії 1596 р.

Буковина у складі Молдавії і Туреччини. Закарпаття у складі Угорського королівства. Кримське ханство під протекторатом Туреччини.

Суспільний лад. Творення замкнених суспільних верств – станів. Магнати, шляхта, середні та дрібнопомісні землевласники. Духовенство римо-католицьке,

греко-католицьке та православне, їхнє місце в системі суспільних і правових відносин. Міщани. Вільні селяни та їхні категорії. Петриківський сейм 1496 року оформлення кріпацтва в Польщі. Каланні, ординці, сотні люди – напівзалежна людність, їхні відмінності від вільних селян. Невільники.

Державний лад. Центральні органи державної влади, їх функції та еволюція. Органи Польського королівства та Речі Посполитої: король, королівська рада, вальний сейм, сенат, посольська зборня. Повноваження центральних органів влади та управління: коронний маршалок, підканцлер, підскарбій, гетьман, референдарій. Місцеві органи влади та органи самоуправління в сільській місцевості: воєводи, старости, каштеляни, волосний староста, писар, сільський сход.

Судоустрій. Світські суди: земські, старостинські, магістратські, підкоморські. Королівський суд та його види. Духовний суд. Варшавський сейм 1578 року та утворення Коронного трибуналу.

Право. Звичаєве право. "Руська Правда". Магдебурзьке право. Вислицький статут 1347 року. Вартський статут 1420-1423 років. Королівські закони, загальній особисті привілеї, законодавство сеймів та ухвали сеймиків. Судова практика.

Право власності. Види землеволодіння. Зобов'язальне право. Способи забезпечення зобов'язань. Види договорів: купівлі-продажу, позики, підряду.

Спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Види злочинів і система покарань. Судовий процес.

Тема 17. Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі.

Джерела формування козацтва. Д. Байда-Вишневецький. Утворення Запорозької Січі. Місце розташування та адміністративно-територіальний поділ Запорозької Січі.

Органи військово-адміністративної влади та козацького самоуправління. Базові принципи політичного устрою Запорозької Січі. Компетенція козацької (військової) ради, кошового уряду (отамана, кошового судді, писаря, осавула), полкової старшини (курінних отаманів, паланкової (полкової) та наказної старшини).

Судова система: суд курінного отамана, кошового судді, кошового отамана, козацької ради.

Характерні риси звичаєвого козацького права. Види злочинів та класифікація покарань. Судочинство.

Тема 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.

Соціально-економічне та політичне становище України напередодні і в ході національно-визвольної революції (війни) 1648 – 1658 рр. Зборівська 1649 р., Білоцерківська 1651 р. угоди Війська Запорозького із Річчю Посполитою. Формування української держави за Б.Хмельницького.

«Руїна» та її наслідки. Віленський договір 1656 року, Гадяцький договір

І Виговського (1658 р.), Андрусівське перемир'я 1667 р., Вічний мир 1686 р.

Роль гетьмана І. Мазепи в боротьбі за незалежну соборну Україну. Шведсько-українська угода 1708 р. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. – закономірний результат розвитку державно-правової думки українського народу.

Поділи Речі Посполитої Польської та входження Правобережної України і Західної Волині до складу Російської імперії. Загарбання Росією Північного Причорномор'я та Криму. Галичина, Буковина та Закарпаття під австрійським пануванням.

Суспільний лад. Зміни у суспільних відносинах. Ліквідація польського магнатського землеволодіння. Зміцнення українського старшинського, шляхетського та церковного землеволодіння. Особливості соціально-економічного розвитку Лівобережної України.

Знатне військове товариство. Українська родова шляхта. Зрівняння в правах козацької старшини з російським дворянством. Духовенство. Реєстрове козацтво. Міщани, селяни-посполиті, їх соціально-правовий статус. Відновлення панщини.

Державний лад. Ліквідація польської адміністративно-політичної системи управління. Центральні органи влади. Полково-сотенний адміністративно-територіальний устрій. Структура та компетенція органів місцевого управління. Міське самоврядування: магістрати та ратуші.

Дипломатичні стосунки Б.Хмельницького з Московією. Рішення Земських соборів 1651 р. та 1653 р. Переяславська рада 8 січня 1654 р. Державно-правовий статус України - Гетьманщини за Березневими статтями 1654 р. та царськими жалуваними грамотами від 27 березня та 12 квітня 1654 р.

Гетьманські статті. Обмеження автономних прав України. Органи самодержавного управління Україною – Гетьманщиною: Посольський приказ, Малоросійський приказ 1663 р., Колегія іноземних справ, Сенат, перша Малоросійська колегія (1722-1724 рр.), Правління гетьманського уряду (1734-1750 рр.).

Остаточне скасування гетьманської влади у 1764 р. Запровадження посади генерал-губернатора. Друга Малоросійська колегія (1724-1786 рр.). Ліквідація козацьких полків на Слобідській Україні та Лівобережжі (1765-1783 рр.), Запорозької Січі та її паланок (1775 р.). Поширення загальноросійської системи управління. Введення у 1782-1785 рр. губернського поділу відповідно до російського “Учреждения о губерниях 1775 г.”

Організація судів. Судова реформа 1760-1763 рр.

Джерела права. Зростання ролі українського права. Звичаєве право. Договірні статті. Нормативно-правові акти гетьманської влади: гетьманські універсали, ордери, інструкції, листи, декрети, грамоти. Джерела польсько-литовського походження. Збірники Магдебурзького права. Збірники церковного права. Царське законодавство та його поширення в українських землях.

Систематизація українського права. “Права, за якими судиться

малоросійський народ” 1743 р. “Суд і розправа в правах малоросійських” 1750 р. Ф. Чуйкевича. “Книга Статут та інші права малоросійські” 1764 р. В.Кондратьєва. “Екстракт малоросійських прав” 1767 р. “Екстракт із указів, інструкцій і настанов Сенату” 1786 р.

Основні риси права. Право власності. Зобов’язальне право. Шлюбно-сімейне право. Право успадкування за заповітом та за законом. Кримінальне право. Види злочинів і система покарань. Зміни у процесуальному праві. Обвинувально-змагальний та слідчий (інквізиційний) форми процесу.

Тема 19. Суспільно-політичний лад і право України у складі Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій.

Поділи Речі Посполитої, їхні наслідки для українських земель. Правовий статус українських етнічних територій у складі Росії та Австрії. Адміністративно-територіальний поділ. Колоніальна політика обох держав.

Суспільний лад на підпорядкованих Росії українських землях. Буржуазні реформи в Росії другої половини ХІХ ст. та особливості їх проведення в Україні. Правові засади та характерні риси столипінських аграрних перетворень в Україні.

Державний лад. Центральні органи влади та управління Російської імперії. Компетенція місцевої адміністрації. Губернське, повітове та волосне управління. Органи селянського самоврядування. Зміни в судовій системі.

Джерела права і специфіка їх застосування в різних регіонах України. Кодифікація права. "Зібрання малоросійських прав" 1807 року, "Звід місцевих законів губерній і областей, приєднаних від Польщі", "Звід законів Російської імперії", характеристика його редакцій.

Суспільний лад на підпорядкованих Австро-Угорщині українських землях. Правовий статус окремих категорій населення до відміни кріпосного права

Державний лад. Центральні органи влади та управління Австрійської імперії. Крайова і місцеві адміністрації, їхні повноваження. Створення дуалістичної Австро-Угорської монархії (1867 р.), особливості функціонування органів управління.

Руський Собор. Польська Рада Народова. Українці в австрійському парламенті. Слов'янський конгрес у Празі. "Галицько-Руська матиця", її діяльність. Ю. Бачинський, його ідея самостійності та соборності України. ("Ukraine irredenta"). Зародження та становлення українських політичних партій. Організація українських військових частин – "Руських стрільців". Судова реформа за імперським положенням про суд 1849 р.

Джерела права. Кодифікація місцевого права. Цивільний кодекс Австрії 1811 року. Цивільний кодекс 1895 року. Торговий кодекс 1863 року. Закон про компетенцію суду 1852 року.

Закон про судочинство по безспірних справах 1854 року. Цивільно-процесуальний кодекс Австрії 1895 року. Кримінальний кодекс Австрії 1852 року. Військово-кримінальний кодекс Австрії 1855 року та його дія на території Галичини та Буковини. Кримінальний кодекс Угорщини 1879 року і його

запровадження на Закарпатті. Надзвичайне законодавство початку ХХ ст.

Тема 20. Національна держава і право України у добу революції (1917–1921 рр.).

Повалення царизму. Проведення Тимчасовим урядом перетворень в державному устрої Росії. Розпад Російської імперії.

Українська Центральна Рада. Боротьба за національно-державне відродження України. I Універсал Центральної Ради – проголошення суверенності українського народу. Створення уряду автономної України – Генерального Секретаріату. II Універсал Центральної Ради. III Універсал Центральної Ради – проголошення Української Народної Республіки, встановлення зв'язків з Росією на федеративних засадах. IV Універсал – проголошення Української Народної Республіки суверенною, незалежною державою. Берестейська угода (1918 р.) та її наслідки для України.

Організація центральної і місцевої влади. Військове будівництво. Створення в Україні органів охорони революції і порядку, судової системи. Правотворча діяльність в Українській Народній Республіці. Конституція УНР від 29 квітня 1918 року.

Українська Держава. Переворот 29 квітня 1918 року і утворення Української Держави. Гетьман П. Скоропадський. "Грамота до всього українського народу" від 29 квітня 1918 року. Організація влади згідно з "Законами про тимчасовий державний устрій України" і "Тимчасовим законом про верховне управління державою...". Зовнішня і внутрішня політика Гетьманату. Будівництво збройних сил. Судова система. Право.

Українська Народна Республіка за доби Директорії. Встановлення влади Директорії. Заява Директорії від 26 грудня 1918 року. Трудовий конгрес. Закон "Про форму влади в Україні" від 23 січня 1919 р. та інші нормативно-правові акти. Держави Антанти і Директорія. Варшавський договір від 21 квітня 1920 року.

Західноукраїнська Народна Республіка. Утворення ЗУНР. Відозви Української Національної Ради від 1 листопада 1918 року. Вищі і місцеві органи влади та управління ЗУНР. Органи охорони порядку. Судова система. Реорганізація армії. Передвступний договір з Директорією УНР від 14 грудня 1918 року. Акт проголошення соборності України 22 січня 1919 року. Законодавство ЗУНР. Паризька конференція та її наслідки для України.

Уроки національної державності 1917–1921 року для українського державотворення.

Тема 21. Українська РСР (УСРР) та її право.

Жовтневий переворот у Петрограді в 1917 р. та зміни державного ладу в Україні. Всеукраїнський (грудень 1917 року) з'їзд Рад у Києві. Ультиматум радянської Росії та розв'язання війни з Українською Народною Республікою.

Легітимність I Всеукраїнського з'їзду Рад у Харкові. Утворення радянської УНР. Взаємини з РСФРР. Надзвичайні органи влади: ВУНК, ДПУ, ОДПУ. Конституція УСРР 1919 року. Ризький (1921 року) мирний договір і його

наслідки для України.

Зв'язки радянської України з Російською Федерацією. Договори про воєнний, господарський, дипломатичний союзи. Правові засади утворення Союзу РСР. Державно-правове становище України за Конституцією СРСР 1924 р. Утворення Молдавської АСРР у складі УСРР (1924-1940 рр.). Формування адміністративно-командної системи управління. Ліквідація правових засад багатокладної економіки. Правові засади примусової колективізації сільського господарства. Конституція УРСР 1937 року. Судова система. Прокуратура. НКВС. Створення системи «ГУЛАГ».

Проголошення незалежності Карпатської України (березень 1939 р.). Президент А. Волошин. Радянсько-німецькі договори та їх історико-правова оцінка. Початок Другої світової війни.

Вступ радянських військ на територію Східної Галичини (вересень 1939 р.). Вибори до Народних Зборів Західної України та їх рішення. Вхід Західної України до складу УРСР. Радянський репресивний апарат у новостворених областях, характеристика політичного режиму.

Включення Північної Буковини, Північної і Південної Бессарабії до УРСР, а решти Бессарабії – до колишньої Молдавської АСРР і утворення МРСР у складі СРСР. Утворення Чернівецької області у складі УРСР.

Початок радянсько-німецької війни. Спроба відновлення Української держави актом ОУН (30 червня 1941 р.). Українське державне правління на чолі з Я. Стецьком. Утворення Української Національної Ради в Києві.

Розчленування території України, характеристика фашистського окупаційного режиму та його ліквідація.

Українська РСР – член-засновник ООН (24 квітня 1945 р.). Капітуляція Німеччини (8 травня 1945 р.). Кінець Другої світової війни. Нюрнберзький процес.

Об'єднання українських земель у межах СРСР і адміністративно-командне розв'язання територіально-етнічних проблем. Державницька позиція загонів ОУН-УПА.

Правові засади входження Кримської області та Севастополя до складу УРСР. Центральні та місцеві органи державної влади і управління. Перебудова судової системи та посилення прокурорського нагляду. Реорганізація органів держбезпеки і внутрішніх справ. Конституція СРСР (1977 р.) та УРСР 1978 р.: основні положення. Державне будівництво в УРСР. Судова система. Прокуратура. Органи внутрішніх справ.

Право. Перші декрети радянської влади. Кодифікація законодавства Радянської України. Обмеження громадянських прав. Політичне забезпечення насильницької колективізації. Надзвичайний порядок кримінального судочинства: “двійки”, “трійки”, “особлива нарада” при наркомі внутрішніх справ. Масові репресії в Україні. Зміни в окремих галузях права в післявоєнний період. Друга кодифікація законодавства.

Зміни в законодавстві УРСР у 1970-1980 рр.

Тема 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.
 Демократизація виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР і місцевих Рад народних депутатів (березень 1990 р.). Ухвалення 16 липня 1990 р. “Декларації про державний суверенітет України”, її зміст.

Діяльність новообраної Верховної Ради. Розмежування повноважень між законодавчими, виконавчими та судовими органами. Зміни в структурі вищої виконавчої влади республіки. Заснування поста Президента УРСР. Реформування судової системи. Зміни в конституційному праві, трудовому, кримінальному законодавстві. Процесуальне законодавство.

Законодавче оформлення створення незалежної держави України. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року. Вибори Президента України. Розпад Союзу РСР і заснування Співдружності Незалежних Держав.

Перші кроки на шляху утвердження політичного, економічного і оборонного статусу незалежної України, забезпечення її територіальної цілісності.

Міжнародне визнання України, встановлення дипломатичних відносин.

Підготовка та прийняття Конституції України 1996 року. Структура, основні положення і значення Основного Закону держави.

Вибори 1998 року до Верховної Ради за новим виборчим законом. Квітневий референдум 2000 року та проблеми легітимного впровадження його результатів. Вибори до Верховної Ради IV скликання 2002 року. Розстановка політичних сил у вищому законодавчому органі України. Вибори Президента України 2004 р., внесення змін до Конституції України.

Анексія АРК Російською Федерацією. Дестабілізація політичної ситуації, військовий конфлікт на сході України. Особливості та труднощі геополітичного становища України. Вибори Президента України 2014 р. Зміни у системі державного управління, реформування адміністративної системи, процеси децентралізації. Вибори Президента України 2019 р. та основні тенденції сучасного державно-правового розвитку.

Реформування правової системи України (1991 р.– 20-ті роки XXI ст.). Впровадження європейських і світових стандартів в усіх галузях права. Основні напрями реформування цивільно-правових відносин у сучасній Україні. Головні тенденції у змінах до кримінального та кримінально-процесуального законодавства України. Подолання гендерної нерівності в сучасному українському суспільстві. Вибори Президента України 2019 р. та основні тенденції сучасного державно-правового розвитку.

Початок повномасштабної війни російської федерації проти України. Героїчна боротьба захисників України проти російських загарбників. Основні військові операції по обороні та звільненню територій України. Терор і геноцид українського народу з боку російської держави. Волонтерський рух в Україні. Зміни у системі державного управління, введені у період війни. Основні напрями змін у законодавстві України, викликані воєнними діями. Міжнародна підтримка України у боротьбі з російською агресією.

4. СТРУКТУРА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

Теми та план лекційних занять

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
Тема № 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу	1. Предмет, методи вивчення «Історії держави та права». 2. Місце «Історії держави та права» в системі юридичних дисциплін та значення для підготовки юристів вищої кваліфікації. 3. Періодизація «Історії держави та права». 4. Загальна характеристика розвитку держави і права країн Стародавнього Сходу. а) Суспільний лад країн Стародавнього Сходу. б) Державний лад країн Стародавнього Сходу. 5. Джерела та основні права держав Стародавнього Сходу: а) право Стародавнього Єгипту; б) Закони царя Хаммурапі; в) Закони Ману.	2
Тема № 13. ІДПУ як наука і навчальна дисципліна. Стародавні держави і право на території сучасної України.	1. Періодизація та джерела історії вітчизняної державності та права. 2. Державний лад та суспільний устрій Скіфської держави. 3. Античні міста-держави та їх політична система. 4. Державний лад та суспільний устрій Боспорського царства. 5. Право стародавніх держав на території сучасної України. 6. Виникнення державності у східних слов'ян.	2

Теми семінарських занять

Назви тем семінарського заняття	Кількість годин
Тема 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу	2
Тема 2. Античні держави та право	2
Тема 3. Ранньофеодальна держава і право	2
Тема 4. Станово-представницька монархія	2
Тема 5. Абсолютна монархія	2
Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)	2

Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)	2
Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.)	2
Тема 9. Держава та право Німеччини в XIX ст. – на поч. XX ст.	2
Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XIX – поч. XX ст.)	Вивчається самостійно
Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права	2
Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – поч. XXI ст..	2
Тема № 13. Стародавні держави і право на території сучасної України	2
Тема № 14. Держава та право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права.	2
Тема № 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.	2
Тема № 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.	2
Тема № 17 Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі	Вивчається самостійно
Тема № 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.	2
Тема № 19. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій.	2
Тема № 20. Національна державність і право України у 1917 - 1921 рр.	2
Тема № 21. Українська СРР (УРСР) та її право.	2
Тема № 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.	2

Теми для самостійної роботи

Назви тем самостійної роботи	Кількість годин
Тема 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу	2
Тема 2. Античні держави та право	2
Тема 3. Ранньофеодальна держава і право	2
Тема 4. Станово-представницька монархія	2
Тема 5. Абсолютна монархія	2
Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)	2

Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)	2
Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.)	2
Тема 9. Держава та право Німеччини в XIX ст. – на поч. XX ст.	2
Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XIX – поч. XX ст.)	2
Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права	2
Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – поч. XXI ст..	4
Тема № 13. Стародавні держави і право на території сучасної України	2
Тема № 14. Держава та право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права.	2
Тема № 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.	2
Тема № 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.	2
Тема № 17 Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі	2
Тема № 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.	2
Тема № 19. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій.	2
Тема № 20. Національна державність і право України у 1917 - 1921 рр.	2
Тема № 21. Українська СРР (УРСР) та її право.	2
Тема № 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.	2

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

Теми та план лекційних занять

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
Тема № 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу	6. Предмет, методи вивчення «Історії держави та права». 7. Місце «Історії держави та права» в системі юридичних дисциплін та значення для підготовки юристів вищої кваліфікації. 8. Періодизація «Історії держави та права». 9. Загальна характеристика розвитку держави права	2

	країн Стародавнього Сходу. а) Суспільний лад країн Стародавнього Сходу. б) Державний лад країн Стародавнього Сходу. 10. Джерела та основні права держав Стародавнього Сходу: а) право Стародавнього Єгипту; б) Закони царя Хаммурапі; в) Закони Ману.	
Тема №2 Античні держава і право	1. Державний устрій і право античних держав: загальний огляд 2. Давньогрецька державність: Афіни, Спарта 3. Стародавній Рим: державний устрій і правова система	2
Тема № 13. ІДПУ як наука і навчальна дисципліна. Стародавні держави і право на території сучасної України.	7. Періодизація та джерела історії вітчизняної державності та права. 8. Державний лад та суспільний устрій Скіфської держави. 9. Античні міста-держави та їх політична система. 10. Державний лад та суспільний устрій Боспорського царства. 11. Право стародавніх держав на території сучасної України. 12. Виникнення державності у східних слов'ян.	2
Тема № 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.	13. Формування Української національної держави у ході Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, поразка у боротьбі за національне визволення. Державний і суспільний лад козацько-гетьманської держави. 14. Обмеження і подальша ліквідація автономного ладу України. 15. Джерела та галузі права Української гетьманської держави. Систематизація (кодіфікація) українського права у другій половині XVIII ст.	2

Теми семінарських занять

Назви тем практичних занять	Кількість годин
Тема № 13. Стародавні держави і право на території сучасної України	2
Тема № 17 Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі	2

Теми для самостійної роботи

Назви тем самостійної роботи	Кількість годин
Тема 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу	2
Тема 2. Античні держави та право	6
Тема 3. Ранньофеодальна держава і право	4
Тема 4. Станово-представницька монархія	2
Тема 5. Абсолютна монархія	2
Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)	4
Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)	4
Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.)	4
Тема 9. Держава та право Німеччини в XIX ст. – на поч. XX ст.	4
Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XIX – поч. XX ст.)	4
Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права	2
Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – поч. XXI ст..	4
Тема № 13. Стародавні держави і право на території сучасної України	4
Тема № 14. Держава та право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права.	4
Тема № 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.	2
Тема № 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.	4
Тема № 17 Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі	4
Тема № 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.	4
Тема № 19. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій.	4
Тема № 20. Національна державність і право України у 1917 - 1921 рр.	4
Тема № 21. Українська СРР (УРСР) та її право.	2
Тема № 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.	4

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Предмет, методи вивчення ІДП.
2. Періодизація і джерела історії держави та права.
3. Загальна характеристика розвитку держави та права країн Стародавнього Сходу.
4. Державний і суспільний лад Стародавнього Єгипту.
5. Державний, суспільний лад та право Вавилону.
6. Суспільний, державний лад та право Стародавньої Індії.
7. Афінська рабовласницька держава: реформи Тесея, Солона і Клісфена.
Право Афін.
8. Суспільний, державний лад та право Спарти.
9. Утворення римської рабовласницької держави. Реформи Сервія Туллія.
10. Римська рабовласницька аристократична республіка.
11. Періодизація, джерела та основні риси римського права.
12. Характерні риси розвитку держави і права у Середні віки.
13. Суспільний, державний лад Франкського королівства. Салічна правда.
14. Золота Орда: державний та суспільний лад. Право.
15. Виникнення Парламенту в Англії. Велика Хартія вольностей 1215 р.
16. Станово-представницька монархія у Франції. Великий березневий ордонанс 1357 р.
17. Станово-представницька монархія в Німеччині. Золота булла 1356 р.
18. Станово-представницька монархія в Іспанії.
19. Класичний французький абсолютизм.
20. Особливості англійського абсолютизму.
21. Особливості німецького абсолютизму. Кароліна – пам'ятка феодального права Німеччини.
22. Характерні риси абсолютизму в Іспанії.
23. Суспільний та державний лад Московії. Реформи Івана IV.
24. Суспільний та державний лад Росії XVIII ст. Реформи Петра I та Катерини II.
25. Загальна характеристика розвитку держави та права Нового часу. Передумови англійської буржуазної революції. Характеристика основних етапів.
26. Формування англійської конституційної монархії: Хабеас корпус акт, Білль про права, Закон про престолоспадкування.
27. Війна за незалежність США. Декларація незалежності США 1776 р. Статті конфедерації 1781 р.
28. Основні принципи Конституції США 1787 р. Білль про права 1791 р.: перший цикл конституційних поправок у США.
29. Громадянська війна 1861-1865 років та її вплив на конституційний розвиток США.

30. Причини і особливості буржуазної революції у Франції. Декларація прав людини і громадянина 1789 р., Конституція Франції 1791 р.
31. Якобінська диктатура у Франції. Конституція Франції 1793 р.
32. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта. Цивільний кодекс Франції 1804 р.
33. Об'єднання Німеччини на чолі з Пруссією.
34. Конституція Німецької імперії 1871 р.: загальна характеристика.
36. Кримінальний кодекс Німецької імперії 1871 р.
35. Судова реформа у Російській імперії 1864 р.
36. Суспільний лад Австрійської та Австро-Угорської імперій у XIX – поч. XX
37. Державно-правові наслідки Першої світової війни: розпад світових імперій та подальший розвиток Австрії, Угорщини, Польщі.
38. Буржуазно-демократична революція у Німеччині (1918 р.) Веймарська Конституція 1919 р.
39. «Новий курс» Президента США Ф.Рузвельта.
40. Особливості італійського фашизму, німецького нацизму та японського милітаризму.
41. Конституційний розвиток Франції після Другої світової війни. Конституції Франції 1946 р. та 1958 р.
42. Конституційний розвиток країн світу після Другої світової війни. Конституція ФРН 1949 р., Конституція Японії 1947 р. Конституція Італії 1947 р.
43. Утворення НАТО, основний зміст північноатлантичного договору.
44. Військова співпраця Україна та НАТО в умовах російсько-української війни.
45. Історія створення і розвитку Європейського Союзу. Співробітництво України і ЄС на сучасному етапі.
46. Періодизація історії держави та права України.
47. Скіфія: державний та суспільний лад, право.
48. Державний, суспільний лад та право грецьких держав Північного Причорномор'я.
49. Дискусійні питання утворення Русі.
50. Суспільний та державний лад Русі.
51. Руська Правда: загальна характеристика.
52. Державний, суспільний лад та право Галицько-Волинського князівства.
53. Суспільний лад Великого князівства Литовського.
54. Державний лад Великого князівства Литовського.
55. Литовські статuti: загальна характеристика.
56. Кревська (1385 р.), Городельська (1413 р.) Люблінська (1569 р.) та Берестейська (1596 р.) унії, їх наслідки для України.
57. Органи центральної влади Речі Посполитої та їх вплив на систему управління українськими землями (др. пол. XVI - сер. XVII ст.).

58. Суспільний лад на українських землях у складі Польщі та Речі Посполитої.
59. Магдебурзьке право в українських містах: запровадження та принципи функціонування.
60. Джерела права та основні риси права на українських землях у складі Польщі та Речі Посполитої Польської.
61. Органи влади та управління Запорозької Січі. Виникнення та структура управління реєстрового козацтва. Основні риси звичаєвого права Запорозької Січі.
62. Формування української національної держави у ході визвольної війни під проводом Б. Хмельницького (1648 – 1657 рр.).
63. Україно-московські договори 1654 р.: основні положення.
64. Державний лад Української гетьманської держави (Війська Запорозького) друга половина XVII ст.
65. Гетьманські статті як основа державного права Української гетьманської держави.
66. Суспільний лад Української гетьманської держави (Війська Запорозького).
67. Українсько-шведська угода І. Мазепи: мета, наслідки.
68. Договірні статті (Конституція П. Орлика), їх історичне значення.
69. Обмеження та ліквідація автономії України. Перша Малоросійська колегія.
70. Правління гетьманського уряду. Друга Малоросійська колегія.
71. Правобережна Україна у XVIII ст. : поділи Польщі.
72. Джерела права Української гетьманської держави (Війська Запорозького), їх характеристика.
73. Органи управління Україною у складі Російської імперії XIX - початок XX ст.
74. Суспільний лад на українських землях у складі Російської імперії (XVIII-XIX ст.).
75. Селянська реформа 1861 р. та Столипінська аграрна реформа у Росії та особливості їх проведення в Україні.
76. Джерела та характерні риси права України у складі Російської імперії XIX - початку XX ст.
77. Органи управління Галичиною, Північною Буковиною та Закарпаттям у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій XIX – початок XX ст. XIX ст.
78. Право Галичини, Північної Буковини та Закарпаття у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій XIX – початок XX ст.
79. Утворення Української Центральної Ради, її юридичний статус.
80. Універсали Української Центральної Ради, їх значення.
81. Конституція Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р.
82. Брестський мир 1918 р. та його наслідки для України.
83. Українська Держава 1918 р. (Гетьманат П. Скоропадського).

84. Утворення Директорії. Друга Українська Народна Республіка.
85. Проголошення ЗУНР. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. та його значення.
86. Перший Всеукраїнський з'їзд Рад 1917 р. проголошення УСРР. Становлення радянської влади в Україні.
87. Конституція УСРР (1919 р.): загальна характеристика.
88. Перша кодифікація права радянської України (1920-ті роки).
89. Утворення та діяльність міліції радянської України.
90. Конституція УСРР (1929 р.): загальна характеристика.
91. Конституція УРСР 1937 р.: характеристика основних положень.
92. Право УРСР в умовах тоталітарного режиму в 1930-х рр.
93. Проголошення незалежності Карпатської України (1939 р.)
94. Правове закріплення приєднання Західної України, Північної Буковини, частини Бессарабії та Кримської області з м. Севастополем до УРСР.
95. Державно-правова платформа Організації Українських Націоналістів. Акт відновлення української державності 30 червня 1941 р., його політико-правове значення.
96. Друга кодифікація права радянської України (1960-ті роки).
97. Конституція УРСР 1978 р. Характеристика основних положень.
98. Розпад Союзу РСР. Створення СНД. Еволюція статусу України в цьому міждержавному об'єднанні.
99. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р.: основні положення.
100. Конституційний процес в незалежній Україні. Конституція України 1996 р. та зміни до неї.
101. Вибори Президента України 2019 р. та основні тенденції сучасного державно-правового розвитку.
102. Головні напрями реформування правової системи України (1991 р. – 20-ті роки ХХІ ст.).
103. Анексія Криму та початок війни російської федерації проти України. Вторгнення російських військ у лютому 2022 р.
104. Воєнні події 2022 р. – по сьогоднішній день.

6. КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль
Аудиторна робота	Самостійна робота	Залік (З)
≤ 40	≤ 10	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + З \leq 100		

ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль
Аудиторна робота	Самостійна робота	Залік (З)
≤ 20	≤ 30	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + З ≤ 100		

**Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів вищої освіти
(денна та заочна форми навчання)**

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Високий рівень компетентностей. (оцінюється відповідь, яка є змістовною, тобто здобувачем продемонстровано систематичні ґрунтовні знання, вміння аналізувати, конкретне володіння науковою термінологією, здатність логічно та послідовно викладати теоретичний матеріал; вміння інтегрувати практичні і теоретичні знання; стислість та ясність відповіді, відсутність зайвого матеріалу; вміння використовувати отримані знання для вирішення практичних проблем та вміння самостійно мислити, робити висновки).
4	Невисокий рівень компетентностей. (оцінюється відповідь, у якій здобувач вищої освіти виявив достатні знання теоретичного матеріалу відповідно до програми курсу, обґрунтовано його викладає, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки).
3	Достатній рівень компетентностей (оцінюється відповідь, у якій здобувач виявив знання основних теоретичних положень та базових основ розглядуваної теми. Водночас не продемонстрував уміння всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не достатньо опрацював необхідну літературу, припускається окремих суттєвих неточностей та помилок).
2	Недостатній рівень компетентностей (оцінюється відповідь, у якій здобувач виявив поверхові знання з курсу, недостатнє володіння навчальним матеріалом; викладає його фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування); недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому численні суттєві неточності).
1	Мінімальний рівень компетентностей. (оцінюється відповідь, в якій здобувач виявив фактичну відсутність знання з більшості питань, які розглядалися під час вивчення навчальної дисципліни; не в змозі аргументовано викласти свою думку, фрагментарно висловлюється з окремих питань, припускаючись помилок.)
0	Незадовільний рівень компетентностей. Відсутність на занятті.

Для навчальної дисципліни «Історія держави та права» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: залік, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації здобувачів вищої освіти, їх виступи на наукових заходах, інші види групових завдань.

Критерії оцінювання самостійної роботи (денна форма навчання)

За самостійну роботу здобувач вищої освіти отримує бали після виконання наступних завдань:

1. Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу – від 3 до 7 балів;
2. Ведення конспекту, що містить навчальний матеріал, передбачений програмою для засвоєння – до 5 балів;
3. Ведення конспекту, що містить положення першоджерел, нормативно-правових актів тощо – до 7 балів;
4. Підготовка презентацій з навчальної теми чи з окремого питання – від 5 до 7 балів;
5. Виконання самостійних робіт (за погодженням з викладачем та відповідно до програми навчального курсу) від 5 до 10 балів.

Критерії оцінювання самостійної роботи (заочна форма навчання)

За самостійну роботу здобувач вищої освіти отримує бали після виконання наступних завдань:

1. Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу – від 7 до 10 балів;
2. Ведення конспекту, що містить навчальний матеріал, передбачений програмою для засвоєння – до 7 балів;
3. Ведення конспекту, що містить положення першоджерел, нормативно-правових актів тощо – до 10 балів
4. Підготовка презентацій з навчальної теми чи з окремого питання – від 10 до 15 балів;
5. Виконання самостійних завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми навчального курсу) від 10 до 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (залік)

На початку викладання навчальної дисципліни науково-педагогічний працівник доводить до здобувачів вищої освіти форму проведення підсумкового контролю, передбачену розділом 1 «Опис навчальної дисципліни» РПНД, а також відповідні критерії оцінювання.

Здобувач вищої освіти допускається до складання підсумкового контролю за умови виконання всіх передбачених РПНД поточних завдань та за наявності суми балів поточного контролю не менше ніж 34.

У разі, якщо сума балів поточного контролю становить менше ніж 34, здобувач вищої освіти не допускається до підсумкового контролю і зобов'язаний доопрацювати завдання з метою набрання необхідної кількості балів.

Під час складання підсумкового контролю здобувачам пропонуються білети, що містять питання, передбачені РПНД. Єдина максимальна сума балів за всі види робіт з навчальної дисципліни – 100 балів. Максимальні суми балів за виконання завдань у рамках аудиторної, самостійної – 50 балів; 50 балів – за виконання завдань, винесених на підсумковий контроль.

У разі переведення здобувачів на дистанційну форму навчання підсумковий контроль проводиться з використанням платформ «МІА: Освіта» та СУДН Moodle.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
	Залік	Екзамен/ диференційований залік	Оцінка	Пояснення
90-100	зараховано	Відмінно	A	« Відмінно » - теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані в повному обсязі.
83-89		Добре	B	« Дуже добре » - теоретичний зміст курсу засвоєний в повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані, якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, близько до максимальної.
75-82			C	« Добре » - теоретичний зміст курсу засвоєний цілком; в основному сформовані практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками.
68-74		Задовільно	D	« Задовільно » - теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю; але прогалини не носять істотного характеру; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; більшість передбачених РПНД навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.
60-67			E	« Достатньо » - теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовано деякі практичні навички роботи; частина передбачених РПНД навчальних завдань не виконані або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального.
35-59	не зараховано	Не задовільно	FX	« Умовно незадовільно » - теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовані необхідні практичні навички роботи; більшість навчальних завдань не виконано або якість їх виконання оцінено кількістю балів, близько до мінімальної; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання).
1-34			F	« Безумовно незадовільно » - теоретичний зміст курсу не засвоєний; не сформовані необхідні практичні навички роботи; всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки або не виконані взагалі; додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань.

7. ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(рекомендовані джерела інформації)**Основні нормативні акти:**

- акти міжнародного права:

1. Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ) – декларація, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. Повний текст. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 20.06.2024).

2. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (ICERD) – конвенція ООН, прийнята Генеральною Асамблеєю 21 грудня 1965 року і набула чинності 4 січня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text (дата звернення: 20.06.2024).

3. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) – міжнародний договір, прийнятий в 1979 році Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 20.06.2024).

4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 20.06.2024).

5. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. URL: <http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.htm> (дата звернення: 20.06.2024).

6. Хартія Європейського Союзу про основні права. 2000 р. URL: https://studies.in.ua/pravo_es-shporu/2459-hartya-yevropeyskogo-soyuzu-pro-osnovn-prava-2000-r-2.html (дата звернення: 20.06.2024).

7. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 20.06.2024).

8. Північноатлантичний договір. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text (дата звернення: 20.06.2024).

9. Декларація Комітету міністрів Ради Європи “Про рівноправність жінок та чоловіків”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_903#Text (дата звернення: 20.06.2024).

- закони:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 20.06.2024).

2. Конституції країн світу. Конституційна Асамблея. Електронна бібліотека НБУВ: веб-сайт. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/index.html> (дата звернення: 20.06.2024).

Підручники:

1. Бандурка О. М., Головка О. М., Логвиненко І. А. та ін. Історія держави і права зарубіжних країн /за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; вступ. слово О. М. Бандурки. 2-ге вид., допов. та змін. Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.
2. Марченко О.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Том 1. Дніпро: ДДУВС, 2024. 375 с.
3. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник /Л. М. Маймескулов Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко. Х.: Право, 2013. 520 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Антична література: навч. посіб.; 2-ге вид., розшир. та доповн. К. : Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2018. 248 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник /за ред. Ю. В. Цветкової. Київ : Інтерсервіс, 2018. 98 с.
3. Історія держави і права зарубіжних країн. Новітній час (1918 р. – початок ХХІ ст.) : навч. посіб. / Б. Й. Тищик та ін. Львів : Світ, 2016. 718 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн (схеми та таблиці): навчальний посібник / О. В. Шкуратенко, Н. О. Дорощук, Ю. В. Сокур та ін. Київ: ТОВ «7БЦ», 2023. 152 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), Ю.В. Сокур (відп. секр.), Є.С. Дурнов, О.А. Житков, Ю.В. Кривицький та ін.; за ред. В.М. Щербатюка; навчальне видання. К.: Видавництво «Фенікс», 2021. 536 с.
6. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Тернопіль. 2010. 392 с.
7. Бостан Л.М., Бостан С.К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп.: навч.посібник. Київ. Центр учбової літератури, 2008. 730 с.
8. Марченко О.В. Філософія права: навч. посібник. ДДУВС. 2015. 304 с.
9. Талдикін О. В. Держава і право Давнього Сходу: структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2016. 136 с. URL: <https://dduvs.in.ua/biblioteka/biblioteka-studenta-dduvs/pidruchniki-posibniki/derzhava-i-pravo/>(дата звернення: 20.06.2024).
10. Тетарчук І.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2020. 172 с.
11. Трофанчук Г.І. Історія держави та права України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 568 с.
12. Талдикін О.В. Історія держави і права зарубіжних країн: метод. рек. для підготовки до самот. та індивід. роботи / уклад. О. В. Талдикін. Дніпро : ДДУВС, 2023. 82 с.
13. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. 5-те вид., стереотип. Львів: Новий Світ. 2018. 480 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Анексії в європейському геополітичному просторі: науково-довідкове видання. /О.В. Шкуратенко, Є.С. Дурнов, В.М. Щербатюк та ін./ Київ. Видавництво «Людмила». 2020. 84 с.
2. Логвиненко І. А., Логвиненко Є. С. Статус жінки на Стародавньому Сході: особливості шлюбно-сімейних відносин у Месопотамії. *Право і безпека*. 2022. № 2(85). С. 91-106.
3. Логвиненко І. А., Логвиненко Є. С. Жінка у Стародавньому Єгипті: визначення правового статусу та особливості шлюбно-сімейних відносин. *Право і безпека*. 2023. № 2(89). С. 87-97.
4. Логвиненко І. А., Логвиненко, Є. С. Розуміння покарання в філософських і політико-правових ученнях Стародавнього Китаю. *Право і безпека*. 2019. № 1 (72). С. 65-71.
5. Марченко О.В. Права людини у вимірах західної і східної цивілізацій. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. №4. С. 19-27.
6. Щербатюк В.М., Крижна В.В., Сокур Ю.В. Суспільний та державно-правовий розвиток Стародавнього Вавилону: сучасна вітчизняна історіографія *Сторінки Історії*, 2022. №54. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.54.2022.264560>.
7. Щербатюк В.М., Дурнов Є.С., Сокур Ю.В. Державно-правовий розвиток Стародавнього Єгипту: сучасна вітчизняна історіографія *Сторінки історії. Збірник наукових праць*. 2020. № 51. С. 304–325.
8. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. Київ.1999. 542 с.
9. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Пер. з англ. Ю. Гірича, Київ. Vivat, 2019. 399 с.

Інші джерела:

1. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. 2 вид. Київ : Ін Юре, 2022. 716 с.
2. Гесіод. Походження богів. Роботи і дні. Щит Геракла ; пер. А. Содомора. Львів : Апріорі, 2020. 136 с.
3. Соколова В. А. Від предмета до архетипу: образ дзеркала в античному дискурсі. *Пасіонарність другорядного: Матеріали XIV Міжнародної літературознавчої конференції*. Чернівці, 2017. С. 115–118.
4. Соколова В. А. «Воля до життя» та «воля до влади» в літературних версіях античності ХХ століття. *Троянди й виноград: феномен естетичного і прагматичного в літературі та культурі*. Бердянськ: БДПУ, 2018. С. 153–155.

Інтернет-ресурси:

1. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
2. Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
3. Кабінет міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
4. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
5. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
6. Конституційний суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
7. Верховний суд України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> (дата звернення: 20.06.2024).
8. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/EN/Pages/default.aspx> (дата звернення: 20.06.2024).
9. Інститут законодавства Верховної Ради України. URL: <http://instzak.rada.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
10. Національна академія правових наук України. URL: <http://www.aprnu.kharkiv.org/> (дата звернення: 20.06.2024).
11. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
12. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого URL: <https://nlu.org.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
13. Національна парламентська бібліотека. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
14. Наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3> (дата звернення: 20.06.2024).
15. Державна науково-технічна бібліотека України (Київ) URL: <https://dntb.gov.ua/> (дата звернення: 20.06.2024).
16. Львівська національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника. URL: <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/> (дата звернення: 20.06.2024).

**Завідувач кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного
права та прав людини**

Валентина БОНЯК

